

Osobna stanja građana

Ded, Karla

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:824102>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
Studijski centar za javnu upravu i javne financije

Karla Ded

OSOBNOSTI GRAĐANA

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
Studijski centar za javnu upravu i javne financije

Karla Ded

OSOBNOSTI GRAĐANA

ZAVRŠNI RAD

Mentor: Frane Staničić, izv. prof. dr. sc.

Zagreb, 2022.

Izjava o izvornosti

Ja, Karla Ded, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Karla Ded, v.r.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. EVIDENCIJA OSOBNIH STANJA GRAĐANA	2
2.1. Državne matice	2
2.1.1. Matica rođenih	3
2.1.2. Matica vjenčanih.....	4
2.1.3. Matica umrlih	5
2.2. Izvaci i potvrde iz državnih matice	7
3. OSOBNO IME	9
3.1. Određivanje osobnog imena	9
3.2. Promjena osobnog imena.....	10
3.3. Nadležnost za poslove osobnog imena	11
4. OSOBNA ISKAZNICA	12
4.1. Podnošenje zahtjeva za izdavanje osobne iskaznice.....	12
4.2. Posebnosti kod izdavanja osobne iskaznice djetetu	14
4.3. Ograničenje korištenja osobne iskaznice.....	15
4.4. Aktiviranje e-Osobne iskaznice	15
4.4. Rokovi važenja osobne iskaznice	16
5. PUTNE ISPRAVE HRVATSKIH DRŽAVLJANA	18
5.1. Vrste putnih isprava	19
5.1.1. Putovnica.....	19
5.1.2. Diplomatska putovnica.....	20
5.1.3. Službena putovnica	21
5.1.4. Putni list	22
5.2. Ograničenje korištenja putnih isprava	22
5.3. Odbijanje zahtjeva za izdavanje putne isprave	22
5.4. Oduzimanje putne isprave.....	23
6. PREBIVALIŠTE I BORAVIŠTE GRAĐANA	24
6.1. Prebivalište	24
6.2. Boravište.....	24
6.3. Mjesto i adresa	24
6.4. Prijava i odjava prebivališta i boravišta	25
6.5. Zbirka podataka o prebivalištu i boravištu	28
6.6. Prebivalište i boravište prema Općem poreznom zakonu	28
7. OSOBNI IDENTIFIKACIJSKI BROJ	30
7.1. Nadležnost i postupak dodjeljivanja osobnog identifikacijskog broja.....	30
8. ZAKLJUČAK.....	32
9. LITERATURA.....	33
10. POPIS ILUSTRACIJA	35

1. UVOD

Osobna stanja građana su skup svojstava osobe za koje pravo vezuje određena djelovanja građanskopravnog ili upravnoopravnog karaktera. Na temelju osobnih stanja građana zasnivaju se mnogi privatnopravni i mnogi upravnopravni odnosi. U osobna stanja građana ubrajaju se; državne matice koje su glavne evidencije o osobnim stanjima građana u koju se upisuju činjenice rođenja, sklapanja braka, te smrti; osobno ime koje ima svaka osoba, a koje se može sastojati od više riječi; osobna iskaznica koja je primarna isprava kojom se dokazuje identitet i hrvatsko državljanstvo; putne isprave hrvatskih državljana koje služe za dokazivanje identiteta i hrvatskog državljanstva, a izdaju se za neograničeni broj putovanja u inozemstvo; prebivalište na kojem se osoba trajno nastanila radi ostvarivanja svojih prava i obveza vezanih za životne interese, te boravište gdje osoba privremeno boravi, ali se na toj adresi nije nastanila; te osobni identifikacijski broj koji je stalna identifikacijska oznaka obveznika osobnog identifikacijskog broja koju korisnici obveznog identifikacijskog broja koriste u svakodnevnom radu, službenim evidencijama i u razmjeni podataka. Navedene kategorije osobnih stanja građana obavljaju nadležna tijela uprave u županiji, odnosno Grad Zagreb, Ministarstvo unutarnjih poslova – policijske uprave i policijske postaje, Ministarstvo vanjskih poslova, te Ministarstvo financija – Porezna uprava. U današnje vrijeme sve se više koristi platforma „E-Građani“, kako bi se upravi olakšala komunikacija s građanima, a građanima brže i jednostavnije podnošenje zahtjeva, izdavanje potvrda, i slično.

2. EVIDENCIJA OSOBNIH STANJA GRAĐANA

Poslovi državne uprave su provedba državne politike, neposredna provedba zakona, upravni, inspekcijски nadzor te drugi upravni i stručni poslovi. Također, kao jedan važan posao državne uprave navodi se i evidencija osobnih stanja građana.¹ Evidencija osobnih stanja građana vodi se preko državnih matica koje imaju dokaznu snagu javne isprave i zakonsku presumpciju istinitosti. Javnom ispravom smatra se isprava koju je izdao nadležni sud ili nadležno javnopravno tijelo u granicama svoje nadležnosti i u propisanom obliku, a svaka javna isprava dokazuje ono što se njome utvrđuje ili potvrđuje.²

2.1. Državne matice

Državne matice su evidencije o osobnim stanjima građana u koje se upisuju činjenice rođenja, sklapanja braka i smrti te drugi podaci o tim činjenicama koji su utvrđeni zakonom. Vode se za svako naseljeno mjesto prema matičnim područjima koje određuje Vlada Republike Hrvatske, na prijedlog Ministarstva pravosuđa i uprave. Poslove osobnih stanja građana obavlja nadležno upravno tijelo županije, odnosno Grada Zagreba kao povjerene poslove državne uprave. Državne matice neposredno vode matičari. Najvažnije ovlasti matičara su neposredno voditi državne matice, u njih upisivati podatke u skladu sa zakonskim propisima, te primjenjivati propise o matičarstvu i druge odgovarajuće propise. Matičar je ovlašten upisati samo one činjenice i podatke koji su mu prijavljeni ili koje sadrži akt nadležnog tijela, i to bez odgode. To znači odmah nakon što mu je neka činjenica prijavljena ili odmah nakon što je zaprimio akt nadležnog tijela. Matičari su odgovorni za povrede službene dužnosti stegovno, materijalno i kazneno.³ Ministarstvo uprave utvrđuje i vodi jedinstveni informacijski sustav državnih matica, brine se za njegovo održavanje i nadogradnju te je i voditelj zbirke osobnih podataka državnih matica sukladno propisima kojima se uređuje zaštita osobnih podataka. Državne matice se danas vode u elektroničkom obliku, a ranije su se vodile na papiru, trajnom tintom. Sastavni dio državnih matica su temeljni spisi na osnovi kojih se upisuju podaci u državne matice. Postoje dvije vrste upisa u državnu maticu, a to su temeljni i naknadni upis. Kod temeljnog upisa upisuje se činjenica rođenja, sklapanja braka ili smrti. U naknadni upis i bilješke upisuju se dopune i izmjene temeljnog upisa, a odnose se na činjenice koje su nastale ili postale poznate nakon izvršenog temeljnog upisa (npr. promjena osobnog imena, prestanak

¹ Zakon o sustavu državne uprave (NN 66/19) čl. 3. st. 1.

² Zakon o općem upravnom postupku (NN 110/21) čl. 60. st. 2.

³ Hrabar, D; Korać Graovac, A; Obiteljsko pravo i matičarstvo, Narodne Novine, 2019., str. 175.-177.

braka i sl.). O osobnim stanjima građana vode se državne matice: matica rođenih, matica vjenčanih i matica umrlih.⁴

Naputkom za provedbu Zakona o državnim maticama i upisu posvojenja u maticu rođenih propisuje se način rada u vođenju i čuvanju državnih matice i spisa, ostvarivanje prava uvida u državne matice i spise, način izdavanja izvadaka i potvrda iz državnih matice te obnavljanje uništenih ili nestalih matice. Prema Naputku, prije početka upisivanja podataka matičar označuje stranice rednim brojevima, a zatim na prvoj unutarnjoj stranici upisuje datum prvog i posljednjeg upisa u državnoj matici. Nakon toga, vrši se temeljni upis činjenice rođenja, smrti i sklapanja braka u odgovarajuću državnu maticu po rednim brojevima, a sve nastale promjene koje su nastupile nakon temeljnog upisa upisuju se u rubriku naknadni upisi i bilješke.

Na temelju pravomoćnog rješenja o posvojenju matičar u maticu rođenih posvojenika upisuje bilješku o posvojenju i zabranu daljnjeg izdavanja isprave, te obavlja novi upis činjenice rođenja posvojenika u maticu rođenih. Posvojenje se upisuje u rubriku naknadni upisi i bilješke, te nakon toga upisa matičar obavlja novi upis činjenice rođenja posvojenika. Podaci o posvojeniku i posvojiteljima upisuju se na temelju podataka iz izreke rješenja centra za socijalnu skrb kojim se zasniva posvojenje. Podaci o posvojenju koji su upisani u državne matice su službena tajna, a uvid u izvršeni upis matičar će dopustiti punoljetnom posvojeniku, posvojitelju i roditelju koji je pristao da dijete posvoje njemu poznati posvojitelji. Maloljetni posvojenik ima pravo uvida u izvršeni upis ako centar za socijalnu skrb utvrdi da je to u njegovom interesu.⁵

2.1.1. Matica rođenih

Upis rođenja djeteta u maticu rođenih obavlja se na temelju usmene ili pisane prijave matičaru onog matičnog područja kojem pripada mjesto gdje se dijete rodilo. Rođenje djeteta u prometnom sredstvu prijavljuje se matičaru onog matičnog područja gdje se to putovanje završilo. Kod temeljnog upisa u maticu rođenih upisuju se: podaci o rođenju, kao što su osobno ime i spol djeteta, dan, mjesec, godina, sat i mjesto rođenja, nacionalnost i državljanstvo te podaci o roditeljima djeteta, osobni identifikacijski broj, osobno ime (rođeno prezime), datum i mjesto rođenja, nacionalnost, državljanstvo, zanimanje, prebivalište i adresa stanovanja. Kod naknadnog upisa i bilješki upisuju se: matični broj građana i osobni identifikacijski broj, priznavanje i utvrđivanje majčinstva i očinstva, osporavanje majčinstva i očinstva, skrbništvo

⁴ Zakon o državnim maticama (NN 96/93, 76/13, 98/19) čl. 1.-7.

⁵ Naputak za provedbu Zakona o državnim maticama i upisu posvojenja u maticu rođenih (NN 26/08)

nad maloljetnom osobom i osobom kojoj je oduzeta poslovna sposobnost, prestanak skrbništva, vraćanje poslovne sposobnosti, posvojenje i zabrana izdavanja isprava iz tog upisa, lišenje i vraćanje roditeljske skrbi, roditeljska skrb nakon punoljetnosti i prestanak roditeljske skrbi nakon punoljetnosti, sklapanje i prestanak braka, promjena osobnog imena ili prezimena, promjena osobnog imena ili prezimena roditelja i skrbnika, promjena spola ili državljanstva, smrt i proglašenje umrlim te naknadni ispravci grešaka i druge promjene podataka.

Rođenje djeteta u zdravstvenoj ustanovi dužna je prijaviti zdravstvena ustanova. Rođenje djeteta izvan zdravstvene ustanove dužan je prijaviti otac djeteta, odnosno osoba u čijem je stanu rođeno dijete, majka kad za to bude sposobna, babica ili liječnik koji je sudjelovao kod poroda. Kad tih osoba nema ili kad one ne mogu prijaviti rođenje, dužna je to učiniti osoba koja je saznala za rođenje djeteta. Kad se prijavljuje rođenje djeteta izvan zdravstvene ustanove prilikom prijave matičaru treba predložiti medicinsku dokumentaciju o porodu ili dokaz o majčinstvu. Rođenje djeteta prijavljuje se u pravilu u roku od 15 dana od dana rođenja djeteta. Ako je dijete mrtvorodeno, rođenje se mora prijaviti u roku od 24 sata od rođenja djeteta. Osobe koje su zakonom ovlaštene odrediti osobno ime djetetu dužne su radi upisa u maticu rođenih prijaviti nadležnom matičaru osobno ime djeteta najkasnije u roku od trideset dana od dana rođenja djeteta. Ako se osobno ime koje je određeno djetetu sastoji od više riječi, osobe ovlaštene za određivanje osobnog imena djeteta, mogu matičaru dati izjavu kojim će se osobnim imenom dijete služiti u pravnom prometu. Upis činjenice rođenja nađenog djeteta, a čiji roditelji nisu poznati, upisuje se u maticu rođenih u mjestu gdje je nađeno. Upis se obavlja na temelju rješenja nadležnog centra za socijalnu skrb. Centar za socijalnu skrb donosi rješenje na temelju zapisnika o nalasku djeteta, a zapisnik zajedno s rješenjem dostavlja se nadležnom matičaru radi upisa u maticu rođenih.

Kad matičar primi odluku nadležnog centra za socijalnu skrb da je dijete posvojeno, u maticu rođenih upisat će bilješku o zasnovanom posvojenju uz napomenu da se na temelju tog upisa više ne izdaju isprave. Nakon što je upisana bilješka o posvojenju, matičar će izvršiti novi temeljni upis činjenice rođenja. Ako je zasnivanjem posvojenja došlo do promjene osobnih podataka posvojenika, u temeljni upis upisuju se novi podaci o djetetu i roditeljima djeteta.⁶

2.1.2. Matica vjenčanih

⁶ Zakon o državnim maticama, čl. 9.-15.

U maticu vjenčanih upisuju se činjenice sklapanja braka koje su se dogodile u Republici Hrvatskoj i sklapanje braka hrvatskih državljana u inozemstvu. Brakovi koji su sklopljeni u inozemstvu upisuju se u maticu vjenčanih na temelju izvotka iz matice vjenčanih inozemnog tijela izdanog u državi gdje je brak sklopljen. Upis u maticu vjenčanih obavlja se prema mjestu prebivališta bračnih drugova u Republici Hrvatskoj.⁷ U maticu vjenčanih kod temeljnog upisa upisuju se: podaci o ženiku i nevjesti, njihov osobni identifikacijski broj, osobno ime, dan, mjesec, godina i mjesto rođenja, jedinstveni matični broj građana, nacionalnost, državljanstvo, zanimanje, prebivalište i adresa stanovanja, dan, mjesec, godina i mjesto sklapanja braka te sporazumna izjava o njihovom prezimenu nakon sklapanja braka. Također, kod temeljnog upisa upisuju se i osobna imena roditelja nevjeste i ženika, osobno ime i prebivalište svjedoka kod sklapanja braka, osobno ime matičara, te ako je kod sklapanja braka bilo neophodno prisustvo sudskog tumača, treba navesti i njegovo osobno ime i njegovo prebivalište. Kao naknadni upisi i bilješke upisuje se: prestanak braka smrću jednog bračnog druga, proglašenjem nestalog bračnog druga umrlim, poništenjem ili razvodom braka; promjena osobnih imena bračnih drugova, te drugi naknadni ispravci grešaka. Presudu kojom se utvrđuje da brak postoji, da se poništava ili da se razvodi sud će dostaviti nadležnom matičaru radi upisa u maticu rođenih i vjenčanih.⁸ Brak kao institucija se priznaje u svim drugim zemljama Europske Unije, ali to se ne odnosi u potpunosti na istospolne brakove. Ako se brak sklapa u nekoj zemlji Europske Unije, a koja nije matična zemlja bračnih drugova, brak bi se trebao registrirati u konzularnom uredu u skladu s nacionalnim propisima matične zemlje.⁹

2.1.3. Matica umrlih

U maticu umrlih upisuju se činjenice smrti koje su se dogodile u Republici Hrvatskoj i smrti hrvatskih državljana u inozemstvu. Smrt koja se dogodila u inozemstvu upisuje se na temelju izvotka iz matice umrlih inozemnog tijela izdanog u državi gdje je smrt nastupila. U maticu umrlih kod temeljnog upisa upisuju se: osobni identifikacijski broj; osobno ime, prezime prije sklapanja braka; spol, dan, mjesec, godina, sat i mjesto smrti; dan, mjesec, godina i mjesto rođenja; bračno stanje; nacionalnost, državljanstvo; zanimanje, prebivalište i adresa stanovanja, jedinstveni matični broj građana. Treba upisati i osobni identifikacijski broj, osobno ime bračnog druga i njegovo prezime prije sklapanja braka ako je umrli bio u braku, te osobno ime

⁷ Ministarstvo pravosuđa i uprave, <https://mpu.gov.hr/drzavne-matice-24504/24504>, 29. ožujka 2022.

⁸ Zakon o državnim maticama, čl. 16.,17.

⁹ Središnji portal Europske Unije, https://europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/marriage//index_hr.htm, 29. ožujka 2022.

roditelja umrlog, osobno ime i prebivalište osobe koja je prijavila smrt, odnosno naziv ustanove ako je smrt prijavila ustanova. Također, navodi se i proglašenje nestale osobe umrlom i činjenica smrti koja je utvrđena u izvanparničnom postupku s podacima naznačenim u rješenju suda. Kao naknadni upis i bilješke navodi se utvrđivanje identiteta nepoznatog leša, ukidanje odluke o proglašenju osobe umrlom, ukidanje ili preinačenje sudskog rješenja o utvrđivanju smrti te naknadni ispravci grešaka.

Činjenica smrti prijavljuje se usmeno ili pismeno nadležnom matičaru u roku od tri dana od dana smrti, ali ako je posebnim propisom određen rok kraći od tri dana, činjenica smrti mora se svakako prijaviti prije sahrane. Činjenica smrti u prometnom sredstvu u kretanju kao i smrt koja je nastupila kao posljedica prometne ili druge nesreće za koje je matično područje neodredivo, prijavljuje se matičaru matičnog područja gdje se umrli sahranjuje. Kod prijave treba podnijeti i potvrdu o smrti koju izdaje liječnik ili druga ovlaštena osoba, odnosno zdravstvena ustanova. Činjenicu smrti dužni su prijaviti članovi obitelji s kojima je umrli živio. Ako nema članova obitelji ili oni to ne mogu učiniti, činjenicu smrti dužne su prijaviti osobe s kojima je umrli živio ili drugi članovi obitelji koji su saznali za smrt, odnosno osobe u čijem stanu je osoba umrla. Ako ni tih osoba nema, činjenicu smrti dužna je prijaviti ona osoba koja je prva saznala za smrt. Činjenicu smrti za osobu koja je umrla u zdravstvenoj ustanovi, na službi u oružanim snagama Republike Hrvatske, kazneno-popravnoj ustanovi, hotelu, internatu ili drugoj ustanovi, dužna je prijaviti ustanova, nadležno zapovjedništvo oružanih snaga Republike Hrvatske u kojoj je osoba umrla. Pripadnici oružanih snaga Republike Hrvatske su selekcionirana i obučena skupina za postupanje i učinkovito djelovanje u specifičnim okolnostima, no nažalost, ni oni nisu imuni na neželjene posljedice s kojima se suočavaju.

Proglašenje nestale osobe umrlom i smrt dokazana u sudskom postupku, upisuje se u maticu umrlih na temelju pravomoćnog sudskog rješenja. Smrt se prijavljuje matičaru matičnog područja gdje je nestala osoba imala zadnje prebivalište, a ako nije imala prebivalište, onda prema zadnjem boravištu. Pravomoćno rješenje o proglašenju nestale osobe umrlom i rješenje o utvrđivanju smrti sud će dostaviti nadležnom matičaru u roku od 15 dana od pravomoćnosti.

10

¹⁰ Zakon o državnim maticama, čl. 18.-24.

2.2. Izvaci i potvrde iz državnih matica

O činjenicama upisanim u državne matice izdaju se izvaci iz državnih matica i potvrde kao isprave trajne vrijednosti. U pravnom prometu nije dozvoljeno koristiti ispravu koja ne sadrži posljednje važeće podatke upisane u državnim maticama. Izvaci iz državnih matica sadrže podatke koji su upisani do trenutka izdavanja izvotka. Izvatke i potvrde iz državnih matica izdaje matičar koji je zaprimio zahtjev stranke neovisno o mjestu upisa u državne matice. Kad matičar izdaje izvotke i potvrde u njima će precrtati nepopunjene rubrike koje ne postoje ili nisu popunjene u državnoj matici, a u rubrikama predviđenima za upisivanje primjedbi, naknadnih upisa i bilješki, precrtat će one dijelove koje nisu do kraja popunjene kako bi se spriječila mogućnost zlouporabe i naknadnog lažnog ispunjavanja tih rubrika.¹¹ Pravo uvida u državnu maticu ima osoba na koju se podaci upisani u maticu odnose, članovi uže obitelji, posvojitelj, skrbnik, te druge osobe koje imaju pravni interes, a koji je prije izdavanja isprave potrebno utvrditi.¹² Osoba koja ima pravni interes je osoba koja bi da dozna činjenicu upisanu u maticu, mogla imati neku korist. U slučaju da matičar procijeni da osoba nema pravni interes, odbit će izdati traženu ispravu i uputit će stranku da zatraži punomoć za pribavljanje određene isprave od osobe na koju se određeni podatak odnosi.¹³ Prilikom izdavanja isprava iz državnih matica plaća se upravna pristojba u iznosu od 20 kuna. U sustavu e-Građani dostupne su elektroničke usluge putem kojih se mogu zatražiti elektronički izvaci iz matice rođenih, vjenčanih ili umrlih besplatno. Tijela javnih vlasti dužna su prilikom poslovanja s građanima prihvatiti elektroničke zapise iz državnih matica koji su izdani putem sustava e-Građani.¹⁴

¹¹ Hrabar, D; Korać Graovac, A; Obiteljsko pravo i matičarstvo, Narodne Novine, 2019., str. 170., 171.

¹² Zakon o državnim maticama, čl. 42.-44.

¹³ Hrabar, D; Korać Graovac, A, op.cit. (bilj. 3), str. 172.

¹⁴ Ministarstvo pravosuđa i uprave, www.mpu.gov.hr, 29. ožujka 2022.

REPUBLIKA HRVATSKA

Izvadak iz matice vjenčanih

U matici vjenčanih matičnog područja _____
za godinu _____ pod rednim brojem _____ upisano je sklapanje braka:

(Ime, prezime, godišta i datum sklapanja braka)

	ŽENIK	NEVIJESTA
OIB		
Ime		
Prezime		
Dan, mjesec i godina rođenja		
Mjesto rođenja		
Narodnost		
Državljanstvo		
Zanimanje		
Prebivalište i adresa stanovanja		
Ime i prezime roditelja	Oca	Majke
Ime, prezime i prebivalište svjedoka pri sklapanju braka	1	2
(U imenu svjedoka prebivalište treba biti u skladu s tim izdajom.)		
Ime i prezime matičara		

Ime, prezime i prebivalište parničarstva _____

Ime, prezime i prebivalište sudskog tumača _____

Izjava ženika i nevjeste o njihovom prethodnom statusu nakon sklapanja braka _____

Prisustvo: _____

BIAŠNI DRUGOVI	SVJEDOCI
1. _____ <small>Ime</small>	1. _____ <small>Ime</small>
2. _____ <small>Ime</small>	2. _____ <small>Ime</small>

Naknadni upisi i bilješke: _____

Bosiljana ornaka: _____ M.P. _____ Matičar: _____

(Svjedoci i Matičar)

Slika 1. Izvadak iz matice vjenčanih

3. OSOBNO IME

Ime (latinski *nomen*) je riječ kojom se nešto naziva, odnosno imenuje, posebno kada je riječ o nazivima pojedinačnih predmeta. Obično se razlikuje vlastito ime od općeg imena kojim se ne imenuje pojedinačni predmet, nego cijela vrsta predmeta. Prvi zakon o imenu donesen je u Francuskoj 1803. godine, proglašenjem „Francuskog građanskog zakonika“, koji je poznat i kao „Napoleonov zakonik“. Prema hrvatskim propisima, svaki građanin ima pravo i dužnost služiti se osobnim imenom.¹⁵ Materija osobnog imena uređena je Zakonom o osobnom imenu.

Osobno ime sastoji se od imena i prezimena. Ime, odnosno prezime može se sastojati od više riječi. Osoba čije se ime ili prezime sastoji od više riječi dužna je služiti se istim osobnim imenom u pravnom prometu. Ako osoba ima osobno ime koje se sastoji od više riječi, može izjavom odrediti s kojim će se riječima u osobnom imenu služiti u pravnom prometu. Kad se osobno ime djeteta sastoji od više riječi, izjavu o osobnom imenu s kojim će se dijete služiti u pravnom prometu daju roditelji djeteta ili druge ovlaštene osobe za određivanje osobnog imena djeteta. Izjava o tome s kojim će se osobnim imenom osoba služiti može se samo jedanput opozvati. Izjava i opoziv izjave upisuje se u maticu rođenih i primjenjuje danom upisa.¹⁶

3.1. Određivanje osobnog imena

Osobno ime djeteta određuju roditelji sporazumno. Dijete može imati prezime jednog ili oba roditelja. Ako se roditelji ne mogu sporazumjeti o osobnom imenu djeteta, osobno ime će odrediti centar za socijalnu skrb u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva jednog od roditelja. Ako jedan roditelj nije živ, proglašen je umrlim, prebivalište mu nije poznato, lišen je roditeljske skrbi, potpuno je lišen poslovne sposobnosti ili je odlukom o djelomičnom lišenju poslovne sposobnosti određeno da ne može poduzimati radnje koje se tiču osobnih stanja, osobno ime djeteta određuje drugi roditelj samostalno. Ako oba roditelja djeteta nisu živa, proglašena su umrlim, lišeni su roditeljske skrbi, potpuno su lišeni poslovne sposobnosti ili je odlukom o djelomičnom lišenju poslovne sposobnosti određeno da ne mogu poduzimati radnje koja se tiču osobnih stanja, osobno ime djeteta određuje skrbnik djeteta uz suglasnost centra za socijalnu skrb. Posvojenom djetetu osobno ime se određuje sukladno zakonu kojem se uređuju obiteljski odnosi. Ako roditelji nisu djetetu odredili osobno ime u roku od 30 dana od dana rođenja djeteta, matičar koji je nadležan za upis tog djeteta u maticu rođenih dužan je o tome

¹⁵ Hrvatska enciklopedija, www.enciklopedija.hr, 29. ožujka 2022.

¹⁶ Zakon o osobnom imenu (NN 118/12, 70/17, 98/19) čl. 2.

obavijestiti nadležni centar za socijalnu skrb radi određivanja osobnog imena djeteta. Djetetu kojem je do 18 godina utvrđeno majčinstvo ili očinstvo, roditelji mogu sporazumno odrediti novo osobno ime. U tom slučaju roditelji daju izjavu na zapisnik pred matičarom, centrom za socijalnu skrb ili sudom. Za određivanje novog osobnog imena djetetu starijem od 10 godina, potreban je pristanak djeteta.

Bračni drug koji je sklapanjem braka mijenjao prezime, u slučaju prestanka braka može sukladno zakonu u roku od godine dana od prestanka braka vratiti prezime koje je imao prije sklapanja braka. Također, životni partner koji je sklapanjem životnog partnerstva mijenjao prezime, u slučaju prestanka životnog partnerstva može u roku od godine dana od prestanka životnog partnerstva vratiti svoje staro prezime. Izjava se daje pred matičarom i upisuje se u maticu rođenih.¹⁷

3.2. Promjena osobnog imena

Svaka osoba ima pravo promijeniti svoje osobno ime. O promjeni osobnog imena rješava nadležno upravno tijelo županije, odnosno Grada Zagreba prema prebivalištu podnositelja zahtjeva. Podnositelj zahtjeva dužan je priložiti uvjerenje suda da se protiv njega ne vodi kazneni postupak.

Promjenu osobnog imena djeteta zakon povjerava prvenstveno roditeljima, te propisuje da će se osobno ime djeteta promijeniti na zahtjev oba roditelja. Osobno ime maloljetnog djeteta čiji roditelji nisu u braku, promijenit će se na zahtjev roditelja kod kojeg dijete živi ili kojemu je dijete povjereno sukladno pravomoćnoj sudskoj odluci, uz suglasnost drugog roditelja. U slučaju nepostojanja suglasnosti drugog roditelja primjenjuju se odredbe zakona kojem se uređuju obiteljski odnosi. Kada je u pitanju određivanje osobnog imena posvojenog djeteta, Zakon o osobnom imenu upućuje na obiteljsko zakonodavstvo. Posvojenjem se stvara neraskidiv odnos srodstva između posvojitelja i posvojenika i sva prava i dužnosti koja iz tog odnosa proizlaze. Prema tome, kao što je zastupanje u vezi s određivanjem osobnog imena djeteta pravo roditelja, isto pravo imaju i posvojitelji. O zaštiti najboljih interesa posvojenika u promjeni njegova osobnog imena brine centar za socijalnu skrb, te će ako centar za socijalnu skrb utvrdi da je u posvojenikovom najboljem interesu zadržati ime i prezime koje je imao prije zasnivanja posvojenja ili će svojem prezimenu dodati prezime posvojitelja.¹⁸

¹⁷ Zakon o osobnom imenu, čl. 3.-6.

¹⁸ Lucić, Nataša, Zastupanje u vezi s bitnim, osobnim pravima djeteta, Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu, 2021., str. 823.-825.

Promjena osobnog imena neće se odobriti ako se predloženim osobnim imenom vrijeđaju i ugrožavaju prava i slobode drugih ljudi, pravni poredak i javni moral, te ako predloženo osobno ime ne predstavlja osobno ime. Promjena osobnog imena također se neće odobriti osobi protiv koje se vodi kazneni postupak zbog kaznenog djela zbog kojeg se progoni po službenoj dužnosti. Osobi se neće odobriti promjena osobnog imena, ako bi se predloženim osobnim imenom vrijeđala ili ismijavala, odnosno ako bi se diskriminirala prava i slobode ljudi, državnih tijela, državnih dužnosnika, službenika, namještenika i drugih tijela i osoba. Osobno ime neće se promijeniti osobi ako predloženo osobno ime ne predstavlja osobno ime, odnosno ako se predloženim imenom ne imenuje, odnosno ne naziva ili ako ne počinje velikim početnim slovom. Osobi protiv koje se vodi kazneni postupak, a želi promijeniti osobno ime, neće se odobriti promjena osobnog imena zato što bi promjenom osobnog imena mogla izbjeći kaznu zatvora ili bilo koji drugi oblik kazne. Rješenje o promjeni osobnog imena dostavlja se odmah po izvršnosti nadležnom matičnom uredu radi upisa u maticu rođenih. Nakon izvršenog upisa promjene osobnog imena u matici rođenih, matičar je dužan odmah dostaviti obavijest o promjeni osobnog imena tijelima koja vode evidencije o građanima, a za osuđene osobe kod kojih traje rehabilitacijski rok obavijest o promjeni osobnog imena dostavlja se i kaznenoj evidenciji. Osoba je dužna koristiti se novim osobnim imenom u pravnom prometu od dana upisa promjene u maticu rođenih.¹⁹

3.3. Nadležnost za poslove osobnog imena

Osobno ime određuju roditelji djeteta, ako nisu suglasni osobno ime djeteta odredit će centar za socijalnu skrb. O promjeni osobnog imena, kao provjerenom poslu državne uprave, rješava nadležno upravno tijelo županije odnosno Grada Zagreba prema prebivalištu podnositelja zahtjeva. Nadležno upravno tijelo županije dužno je u postupku promjene osobnog imena zahtjeva zatražiti dostavu uvjerenja o podacima iz kaznene evidencije. Rješenje o promjeni osobnog imena dostavlja se odmah po njegovoj izvršnosti nadležnom matičnom uredu radi upisa u maticu rođenih. Nakon izvršenog upisa promjene osobnog imena u matici rođenih, matičar je dužan obavijestiti o promjeni osobnog imena tijelima koje vode evidencije o građanima.

¹⁹ Zakon o osobnom imenu, čl. 8.-10.

4. OSOBNA ISKAZNICA

Osobna iskaznica je elektronička javna isprava kojom hrvatski državljani dokazuju identitet, hrvatsko državljanstvo, spol, datum rođenja i prebivalište u Republici Hrvatskoj. Osobna iskaznica može služiti i kao putna isprava za putovanja u države koje to dopuštaju. Pravo na hrvatsku osobnu iskaznicu ima svaki državljani Republike Hrvatske. Osoba s navršenih 18 godina života i prebivalištem u Republici Hrvatskoj mora ishoditi osobnu iskaznicu. Osobnu iskaznicu također mora ishoditi i osoba koja je navršila 16 godina života, a kojoj je sud u izvanparničnom postupku dopustio sklapanje braka te je sklopila brak, ako ima prebivalište u Republici Hrvatskoj. U slučaju da ovlaštena osoba od neke osobe zatraži na uvid njenu osobnu iskaznicu kada postoji obveza imanja osobne iskaznice, a ta osoba nema sa sobom svoju osobnu iskaznicu, takva osoba se može kazniti novčanom kaznom od 200 kuna.²⁰ U osobnu iskaznicu u elektroničkom obliku, uz gore navedene podatke, pohranjuje se prikaz lica nositelja osobne iskaznice i dva otiska prstiju u digitalnim formatima, te se mogu pohraniti identifikacijski certifikat i potpisni certifikat. Osobnu iskaznicu izdaje policijska uprava, odnosno policijska postaja Ministarstva unutarnjih poslova prema prebivalištu odnosno boravištu podnositelja zahtjeva. Osobna iskaznica izdaje se na propisanom obrascu. Takav obrazac sadržava grb Republike Hrvatske, naziv „Republika Hrvatska“, dvoslovnu oznaku Republike Hrvatske otisnutu u negativu u plavom pravokutniku okruženom s 12 žutih zvjezdica, naziv „osobna iskaznica“, broj osobne iskaznice, međunarodni simbol za elektroničku ispravu, ime, prezime, spol, državljanstvo, datum rođenja, osobni identifikacijski broj, rok važenja, prebivalište, datum izdavanja, naziv policijske uprave odnosno policijske postaje koja je izdala osobnu iskaznicu, te prostor za fotografiju i potpis.²¹

4.1. Podnošenje zahtjeva za izdavanje osobne iskaznice

Zahtjev za izdavanje osobne iskaznice podnosi se policijskoj upravi, odnosno policijskoj postaji, mjesno nadležnoj prema mjestu svojeg prebivališta. Osoba koja uz prijavljeno prebivalište na području Republike Hrvatske ima i prijavljeno boravište, zahtjev za izdavanje osobne iskaznice može podnijeti policijskoj upravi, odnosno policijskoj postaji, mjesno nadležnoj prema mjestu svojeg boravišta. Osoba koja nema prijavljeno prebivalište u Republici Hrvatskoj zahtjev za izdavanje osobne iskaznice podnosi bilo kojoj policijskoj upravi, odnosno

²⁰ Staničić, Frane; Policijsko upravno pravo: Narodne Novine, 2015., str. 97.

²¹ Zakon o osobnoj iskaznici (NN 62/15, 42/20, 144/20) čl. 1.3., 6.

policijskoj postaji. Zahtjev za izdavanje osobne iskaznice podnosi se isključivo osobno. Zahtjev se podnosi na propisanom obrascu nadležnom tijelu na hrvatskom jeziku i latiničnom pismu. Obrazac za podnošenje zahtjeva za izdavanje osobne iskaznice sadrži grb Republike Hrvatske, naziv „Republika Hrvatska“, naziv „osobna iskaznica“ i broj osobne iskaznice, oznaku za elektroničku ispravu, prostor za upis imena, prezimena, podataka o spolu, državljanstva, datuma rođenja, osobnog identifikacijskog broja, roka važenja, prebivališta, datum izdavanja, naziva policijske uprave, odnosno policijske postaje koja izdaje osobnu iskaznicu, podataka za strojno čitanje te sadrži prostor za fotografiju i potpis. Uz zahtjev se prilažu i dvije fotografije propisane veličine koje prikazuju osobu kojoj se osobna iskaznica izdaje. Fotografija mora biti bez pokrivala za glavu, osim ako pokrivalo nosi zbog vjerskih ili medicinskih razloga, pod uvjetom da pokrivalo ne pokriva bradu, obraze i čelo. Iznimno, nije potrebno priložiti fotografiju ako je u evidenciji osobnih iskaznica ili putnih isprava pohranjena fotografija koja je ranije korištena, pod uvjetom da od dana od kada je fotografija prvi put korištena nije proteklo više od 5 godina, te da se izgled osobe nije bitno promijenio.²² Uz zahtjev za izdavanje osobne iskaznice stavlja se na uvid ranije izdana osobna iskaznica ili druga isprava iz kojih se može utvrditi identitet i hrvatsko državljanstvo. Nadležno tijelo dužno je ranije izdanu osobnu iskaznicu poništiti kod izdavanja nove osobne iskaznice. Osoba kojoj se izdaje osobna iskaznica dužna je biti osobno nazočna kod izdavanja osobne iskaznice, uz iznimku djeteta do 12 godina. Pri podnošenju zahtjeva podnositelj je dužan dati točne i istinite podatke, potpis, te otisak papilarnih linija lijevog i desnog kažiprsta. Ako osoba nema kažiprst ili je vrh kažiprsta ozlijeđen, uzima se otisak papilarnih linija srednjeg ili nekog drugog prsta, a ako nema jednu ruku, onda se uzima otisak papilarnih linija kažiprsta i srednjeg ili nekog drugog prsta druge ruke. Osobe kod kojih je uzimanje otisaka papilarnih linija nemoguće, izuzete su od davanja takvih otisaka. Nakon zaprimanja zahtjeva za izdavanje osobne iskaznice, osobni podaci se ispisuju na propisanom obrascu iz evidencije Ministarstva, a podnositelj zahtjeva svojim potpisom potvrđuje točnost podataka. Policijska postaja o podnesenom zahtjevu izdaje osobi potvrdu na propisanom obrascu koja služi kao dokaz o podnesenom zahtjevu.

Policijska postaja dužna je izdati osobnu iskaznicu najkasnije 30 dana od dana podnošenja urednog zahtjeva ako je zahtjev za izdavanje podnesen u redovitom postupku. Ako je uredan zahtjev za izdavanje osobne iskaznice pokrenut u ubrzanom postupku, policijska postaja dužna je izdati takvu osobnu iskaznicu u roku od 10 dana od dana podnošenja. Ako je uredan zahtjev za izdavanje osobne iskaznice pokrenut u žurnom postupku, policijska uprava dužna je izdati osobnu iskaznicu u roku od 3 dana od dana podnošenja zahtjeva. Protiv odluke

²² Ministarstvo unutarnjih poslova, <https://mup.gov.hr/osobna-iskaznica-eoi/328>, 30. ožujka 2022.

kojom se odbija zahtjev za izdavanje osobne iskaznice žalba nije dopuštena, ali se može pokrenuti upravni spor.²³

Cijena osobne iskaznice koje sadrže jedan ili dva certifikata je 100,00 kuna, a cijena osobne iskaznice koje se izdaju osobama s navršениh 70 godina života koje ne sadrže certifikate je 70,00 kuna. Elektronička osobna iskaznica u ubrzanom postupku za sve podnositelje zahtjeva izdaje se u roku od 10 dana od dana podnošenja zahtjeva po cijeni od 195,00 kuna. Elektronička osobna iskaznica u žurnom postupku za sve podnositelje zahtjeva izdaje se u roku od 3 radna dana od dana podnošenja zahtjeva po cijeni od 500,00 kuna.²⁴

4.2. Posebnosti kod izdavanja osobne iskaznice djetetu

Zahtjev za izdavanje osobne iskaznice djetetu, odnosno osobi koja je lišena poslovne sposobnosti u dijelu koji se odnosi na osobna stanja podnosi zakonski zastupnik. Iznimno, osoba koja je navršila 16 godina života i kojoj je sud u izvanparničnom postupku dopustio sklapanje braka te je sklopila brak, zahtjev za izdavanje osobne iskaznice podnosi osobno. Zakonski zastupnik djeteta može biti roditelj, skrbnik ili osoba kojoj je odlukom suda povjereno ostvarivanje roditeljske skrbi nad djetetom u cijelosti ili u tom dijelu. Ako roditelji djeteta zajednički ostvaruju roditeljsku skrb, zahtjev za izdavanje osobne iskaznice podnose oba roditelja. Iznimno, zahtjev za izdavanje osobne iskaznice može podnijeti jedan roditelj, uz izjavu da će drugi roditelj osobno doći preuzeti osobnu iskaznicu. Ako je drugi roditelj spriječen osobno preuzeti osobnu iskaznicu, osobnu iskaznicu može preuzeti roditelj koji je podnio zahtjev uz pisanu suglasnost drugog roditelja s potpisom ovjerenim kod javnog bilježnika ili nadležnog tijela, odnosno u konzularnom predstavništvu Republike Hrvatske ako se ne nalazi na području Republike Hrvatske, a drugi roditelj će suglasnost moći dati i elektroničkim putem korištenjem javnog servisa izdavatelja osobne iskaznice za dostavu izjave o suglasnosti ovjere elektroničkim potpisom, kad za to budu ostvarene pretpostavke. Ako zahtjev za izdavanje osobne iskaznice za dijete podnese roditelj koji je na temelju sudske odluke lišen roditeljske skrbi ili mu je ograničeno pravo na ostvarivanje roditeljske skrbi ili je lišen poslovne sposobnosti u dijelu koji se odnosi na ishođenje osobne iskaznice, Ministarstvo će rješenjem odbiti zahtjev. Ako se utvrdi da je osobnu iskaznicu djetetu ishodio roditelj, a osobnu iskaznicu odbija predati roditelju koji samostalno ostvaruje roditeljsku skrb u cijelosti ili u dijelu koji se odnosi na ishođenje osobne iskaznice, Ministarstvo će rješenjem poništiti osobnu iskaznicu.²⁵

²³ Zakon o osobnoj iskaznici, čl. 5., čl. 8.-13.

²⁴ Ministarstvo unutarnjih poslova, www.mup.gov.hr, 01. travnja 2022.

²⁵ Zakon o osobnoj iskaznici, čl. 10.

Iznimno, u žurnim slučajevima, kada prijeti opasnost za dijete ili je izdavanje osobne iskaznice u osobitom interesu djeteta zahtjev za izdavanje osobne iskaznice može podnijeti i izdanu osobnu iskaznicu preuzeti isti roditelj uz pisanu suglasnost centra za socijalnu skrb, nadležnog prema mjestu prebivališta, odnosno boravišta djeteta, a ako dijete nema prebivalište ni boravište, onda prema sjedištu tijela kojem je podnesen zahtjev za izdavanje.²⁶

4.3. Ograničenje korištenja osobne iskaznice

Osoba koja posjeduje osobnu iskaznicu mora podnijeti zahtjev za izdavanje nove osobne iskaznice ako su se promijenili osobni podaci o njezinom osobnom imenu, osobnom identifikacijskom broju, spolu, datumu rođenja ili ako je promijenila prebivalište u Republici Hrvatskoj, ako fotografija na osobnoj iskaznici više ne odgovara izgledu osobe, ako joj je istekao rok važenja, te ako je oštećena na način da je otežano ili onemogućeno vizualno ili strojno čitanje podataka ili ako je u potpunosti prelomljena ili zbog bilo kojeg drugog razloga ne služi svrsi. Dijete i osoba koja nema prijavljeno prebivalište u Republici Hrvatskoj ne mora podnijeti zahtjev za izdavanje nove osobne iskaznice nakon isteka roka važenja osobne iskaznice koja joj je izdana. Punoljetna osoba koja nema prijavljeno prebivalište u Republici Hrvatskoj mora podnijeti zahtjev za izdavanje nove osobne iskaznice prije isteka roka važenja osobne iskaznice ako je promijenila državu u kojoj prebiva ili boravi izvan Republike Hrvatske. Ako su se promijenili podaci o osobnom imenu ili osobnom identifikacijskom broju, osoba je dužna zatražiti opoziv ili suspenziju certifikata u roku od dva dana od dana nastanka promjene. Nastupanjem kojih od okolnosti za izdavanje nove osobne iskaznice, osobna iskaznica postaje nevažećom te je osoba dužna podnijeti zahtjev za izdavanje nove osobne iskaznice u roku od 15 dana od dana nastupanja tih okolnosti.²⁷

4.4. Aktiviranje e-Osobne iskaznice

Osoba preuzima izdanu osobnu iskaznicu i podatke za aktivaciju elektroničkog dijela osobne iskaznice te podatke za registraciju na Portalu elektroničke osobne iskaznice, koji vodi davatelj usluga certificiranja, u policijskoj upravi, odnosno policijskoj postaji u kojoj je podnijela zahtjev za njezino izdavanje. Prilikom prvog izdavanja osobne iskaznice koja sadržava certifikate osoba je dužna registrirati se na Portal elektroničke osobne iskaznice

²⁶ Staničić, Frane, op.cit. (bilj. 19), str. 99

²⁷ Zakon o osobnoj iskaznici, čl. 5.

korištenjem podataka za registraciju koje dobiva prilikom preuzimanja izdane osobne iskaznice te se informirati o načinu korištenja osobne iskaznice. Ako osoba ne preuzme izdanu osobnu iskaznicu i podatke za aktivaciju elektroničkog dijela osobne iskaznice te podatke za registraciju na Portalu elektroničke osobne iskaznice u idućih 90 dana od isteka roka za izdavanje, policijska uprava, odnosno policijska postaja će osobnu iskaznicu i podatke za aktivaciju elektroničkog dijela osobne iskaznice i podatke za registraciju na Portalu elektroničke osobne iskaznice poništiti te podnijeti zahtjev za opoziv certifikata.

Za aktivaciju e-Osobne iskaznice treba preuzeti programski paket eID Middleware, koji je besplatan i dostupan svim građanima, za svoj operativni sustav te ga instalirati na računalo i umetnuti osobnu iskaznicu u čitač pametnih kartica. Nakon instalacije treba pokrenuti program i unutar aplikacije odabrati opciju „Aktiviraj karticu“ te upisati svoj inicijalni pin. Nakon upisa pina treba postaviti osobni identifikacijski i potpisni pin te puk. Nakon uspješne validacije traženih vrijednosti, elektronička osobna iskaznica spremna je za korištenje.²⁸

4.4. Rokovi važenja osobne iskaznice

Osobna iskaznica izdaje se s rokom važenja od 5 godina, a osobama starijima od 65 godina života osobna iskaznica izdaje se bez roka važenja. Osobna iskaznica prestaje važiti i prije isteka roka na koji je izdana ako je osoba umrla, ako je osobi prestalo hrvatsko državljanstvo, ako je osoba odjavila prebivalište u Republici Hrvatskoj, te ako je osoba odjavljena po službenoj dužnosti iz zbirke podataka o prebivalištu i boravištu u Republici Hrvatskoj. Osoba mora osobnu iskaznicu vratiti policijskoj upravi, odnosno policijskoj postaji koja ju je izdala odmah nakon nastupanja kojeg od gore navedenih razloga. Punoljetni član kućanstva umrle osobe dužan je osobnu iskaznicu umrle osobe vratiti policijskoj upravi, odnosno policijskoj postaji koja ju je izdala u roku od 15 dana od dana smrti osobe. Ako osoba, odnosno punoljetni član kućanstva ne vrati osobnu iskaznicu, policijska uprava odnosno policijska postaja će joj evidentirati status nevažeće osobne iskaznice u evidenciji osobnih iskaznica.

Svaka osoba je dužna kod sebe imati osobnu iskaznicu i dati je na uvid zakonom ovlaštenim osobama. Osoba ne smije dati svoju osobnu iskaznicu drugome da se njome služi kao svojom, niti se služiti tuđom osobnom iskaznicom kao svojom.

²⁸ E-osobna, <https://www.eid.hr/hr/e-osobna/clanci/aktiviraj-eoi>, 31. ožujka 2022.

Isto tako, svaka osoba je dužna bez odgode prijaviti nestanak, sumnju u zlouporabu ili pronalazak osobne iskaznice najbližoj policijskoj upravi, odnosno policijskoj postaji. Ako je osobna iskaznica nestala ili je pronađena u inozemstvu, osoba je dužna njezin nestanak ili pronalazak prijaviti najbližoj diplomatskoj misiji ili konzularnom uredu Republike Hrvatske koji je o tome dužan bez odgode obavijestiti policijsku upravu, odnosno policijsku postaju koja je izdala osobnu iskaznicu. Službena osoba u policijskoj upravi, odnosno policijskoj postaji kojoj je prijavljen nestanak ili pronalazak osobne iskaznice dužna je podatak o nestanku bez odgode upisati u službene evidencije te se na temelju tog podatka u evidenciji osobnih iskaznica koja se vodi u informacijskom sustavu Ministarstva nestalaj osobnoj iskaznici evidentira status nevažeće osobne iskaznice. Nakon što se nestalaj osobnoj iskaznici evidentira status nevažeće osobne iskaznice, automatski se pokreće zahtjev za opoziv certifikata.²⁹ U slučaju da osoba pronađe svoju nestalu osobnu iskaznicu, te da u roku od 8 dana prijavi pronalazak osobne iskaznice, certifikati će ponovno postati važeći. Protekom roka od 8 dana od dana suspenzije certifikata, certifikati se automatski opozivaju i više se ne mogu koristiti. Ako se radilo o osobnoj iskaznici izdanoj osobi starijoj od 65 godina, a ona je pronalazak osobne iskaznice prijavila u roku od 15 dana od dana evidentiranja statusa nevažeće osobne iskaznice u evidenciji osobnih iskaznica, osobnu iskaznicu može nastaviti koristiti, ali bez certifikata. Isto vrijedi i za osobnu iskaznicu izdanu osobi starijoj od 65, ali bez certifikata.³⁰

Slika 2. Primjer osobne iskaznice u Republici Hrvatskoj

²⁹ Zakon o osobnoj iskaznici, čl. 15.-17.

³⁰ Staničić, Frane, op.cit. (bilj. 19), str. 102.

5. PUTNE ISPRAVE HRVATSKIH DRŽAVLJANA

Putna isprava je javna isprava kojom se dokazuje identitet i hrvatsko državljanstvo. Hrvatski državljanin pod uvjetima propisanim zakonom ima pravo na putnu ispravu. Svaki građanin je dužan nositi važeću putnu ispravu kada putuje u inozemstvo, osim ako međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno. Građanin može imati samo jednu putnu ispravu iste vrste. Iznimno, građaninu se može izdati i druga putna isprava iste vrste ako mu je ona potrebna radi obavljanja gospodarskih, kulturnih ili sportskih djelatnosti u inozemstvu ili iz drugih opravdanih razloga. Nijedan građanin ne smije dati svoju putnu ispravu drugome da se njome posluži, niti se poslužiti tuđom putnom ispravom kao svojom.³¹

Državljanin država članica Europske Unije, pri putovanju iz jedne države schengenskog prostora u drugu državu članicu ne moraju predložiti nacionalnu osobnu iskaznicu ili putovnicu. Iako za prelazak granice između schengenskog prostora više nije potrebna putovnica, preporučljivo je svakako sa sobom ponijeti putovnicu ili osobnu iskaznicu kao dokaz identiteta. Vozačke dozvole, poštanske, bankovne ili porezne kartice ne prihvaćaju se kao valjane putne isprave ili kao dokaz identiteta. Prema schengenskim pravilima, države članice mogu u izvanrednim okolnostima, kada postoji prijetnja javnom poretku ili nacionalnoj sigurnosti, privremeno uvesti granične kontrole. Kada se putuje u neku zemlju koja nije u schengenskom prostoru ili iz nje, mora se predložiti valjana osobna iskaznica ili putovnica. Države schengenskog prostora su Austrija, Belgija, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Grčka, Island, Italija, Latvija, Lihtenštajn, Litva, Luksemburg, Mađarska, Malta, Nizozemska, Norveška, Njemačka, Poljska, Portugal, Slovačka, Slovenija, Španjolska, Švedska i Švicarska. Države koje još ne pripadaju schengenskom prostoru su Bugarska, Cipar, Hrvatska, Irska i Rumunjska.³² Predsjednik Vlade, Andrej Plenković, u razgovoru za Politico, izjavio je: „Ideja je da postignemo oboje, uđemo u Schengen i eurozonu, do kraja mandata ove vlade, dakle do druge polovice 2024. godine.“ Europska Komisija još je 2019. godine izjavila da je Hrvatska

³¹ Zakon o putnim ispravama hrvatskih državljana (NN 77/99, 133/02, 48/05, 74/09, 154/14, 82/15, 42/20) čl. 1.-3.

³² Središnji portal Europske Unije, https://europa.eu/youreurope/citizens/travel/entry-exit/eu-citizen/index_hr.htm, 02. travnja 2022.

ispunila sve tehničke uvjete za ulazak u schengenski prostor, no to još sad moraju prihvatiti sve države članice, što već niz godina čekaju Bugarska i Rumunjska.³³

5.1. Vrste putnih isprava

Putne isprave su putovnica, diplomatska putovnica, službena putovnica, putni list, kao i putne isprave koje se izdaju na osnovi međunarodnog ugovora.

5.1.1. Putovnica

Putovnicu izdaje policijska uprava, odnosno policijska postaja koja obavlja i upravne poslove, uz osobni dolazak ili putem portala e-Građani, a građaninu koji boravi u inozemstvu putovnicu može izdati i diplomatska misija ili konzularni ured Republike Hrvatske. Zahtjev za izdavanje putovnice podnosi se osobno u policijskoj upravi, odnosno policijskoj postaji, neovisno o mjestu prebivališta. Zahtjev za izdavanje putovnice može se podnijeti u redovnom ili žurnom postupku. Za maloljetne i poslovno nesposobne osobe zahtjev podnosi roditelj, odnosno zakonski zastupnik. Zahtjev za izdavanje putne isprave nadležno tijelo, diplomatska misija ili konzularni ured dužni su riješiti u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva. Iznimno, u hitnim slučajevima, nadležno tijelo dužno je o zahtjevu riješiti odmah, a najkasnije u roku od 48 sati. Za izdavanje putovnice potrebna je osobna iskaznica ili druga isprava kojom se može utvrditi identitet, dokaz o uplati u državni proračun: u iznosu od 320 kuna za izdavanje putovnice u redovnom postupku; iznos od 350 kuna za izdavanje putovnice u redovnom postupku koja se na zahtjev podnositelja dostavlja na adresu prebivališta, odnosno boravišta; iznos od 410 kuna za izdavanje putovnice u žurnom postupku za koju se zahtjev za izdavanje podnosi u Policijskoj upravi zagrebačkoj, odnosno iznos od 465 kuna za izdavanje putovnice u žurnom postupku, za koju se zahtjev podnosi u ostalim policijskim upravama, odnosno postajama. Iznos koji se plaća za izdavanje putovnice može se uplatiti na uplatnom mjestu pošte, FINA-e, poslovne banke ili putem internet bankarstva. Također, za izdavanje putovnice potrebna je i fotografija 35x45 milimetara, stara putna isprava koja će se vratiti i poništiti, a za maloljetnu djecu za koju se traži prva putovnica, a nemaju osobnu iskaznicu i nisu upisana u maticu rođenih u Republici Hrvatskoj: izvadak iz matice rođenih ili rodni list. Djeca koja su navršila 12 godina moraju biti prisutna radi potpisivanja zahtjeva, odnosno radi davanja otiska

³³ Vlada Republike Hrvatske, <https://vlada.gov.hr/vijesti/plenkovic-hrvatska-u-eurozoni-i-schengenu-do-2024/31670>, 02. travnja 2022.

prstiju koji se pohranjuju u čipu putovnice.³⁴ Putovnica se izdaje s rokom važenja od 10 godina, a građanima koji su mlađi od 21. godine putovnica se izdaje s rokom važenja od 5 godina.

5.1.2. Diplomatska putovnica

Diplomatska putovnica je javna isprava s elektroničkim nosačem podataka koja se izdaje državnim dužnosnicima, državnim službenicima i drugim osobama radi efikasnijeg obavljanja državnih poslova i osiguranja njihove zaštite u drugoj državi prilikom obavljanja službenih poslova, u skladu s međunarodnim ugovorima. Diplomatska putovnica vrijedi za neograničeni broj putovanja, a može se izdati članu uže obitelji građanina koji posjeduje takvu putovnicu, a koja živi s njime u istom kućanstvu, a to se odnosi samo na bračnog druga i dijete. Diplomatska putovnica izdaje se predsjedniku Republike Hrvatske i članovima njegove uže obitelji neovisno o svrsi putovanja. Također, diplomatska putovnica izdaje se neovisno o svrsi putovanja: predsjedniku i potpredsjednicima Hrvatskog sabora, predsjedniku i potpredsjednicima Vlade Republike Hrvatske te ministrima, predstojniku Ureda predsjednika Republike Hrvatske i članovima njihove uže obitelji. Samo za potrebe službenog putovanja u inozemstvo, diplomatska putovnica može se izdati slijedećim dužnosnicima: predstojniku Ureda vijeća za nacionalnu sigurnost, načelniku Glavnog stožera Oružanih snaga Republike Hrvatske, predsjedniku Ustavnog suda RH, predsjedniku Vrhovnog suda RH, guverneru Hrvatske narodne banke, glavnom državnom revizoru, glavnom državnom odvjetniku RH, zastupnicima u Hrvatskom saboru, sucima Ustavnog suda RH, predsjedniku Upravnog suda RH, pučkom pravobranitelju RH, državnim tajnicima, ravnateljima državnih upravnih organizacija, gradonačelniku Grada Zagreba, predsjedniku Hrvatske gospodarske komore, i sl. Iznimno, uz prethodnu suglasnost predsjednika Republike Hrvatske ili predsjednika Vlade Republike Hrvatske diplomatska putovnica može se izdati za službeno putovanje u inozemstvo i drugim osobama, kada to zahtijevaju interesi nacionalne sigurnosti i obrane Republike Hrvatske. Dijete koje živi u zajedničkom kućanstvu sa roditeljima koji posjeduju diplomatsku putovnicu, može biti nositelj diplomatske putovnice do završetka redovitog školovanja, te ako zajedno s njima trajno boravi u inozemstvu tijekom obnašanja dužnosti i ako se u inozemstvu redovito školuje, a najduže do navršene 27. godine života.

U Hrvatskoj gotovo 1500 osoba ima diplomatsku putovnicu. Diplomatska putovnica ima niz pogodnosti, od bržeg dobivanja vize, neplaćanja pristojbi do psihološkog momenta pred

³⁴ Portal e-Građani, www.gov.hr/hr/izdavanje-putovnice-u-policijskoj-upravi-ili-postaji/1890, 04. travnja 2022.

stranim službenicima. Diplomatska putovnica olakšava putovanje, rjeđe se pregledava prtljaga, češće ih se uzima preko reda. Diplomatska putovnica ima priličan psihološki utjecaj, veći nego što je njezina stvarna moć pa se preko nje pokušava izvući i od kazni za parkiranje ili kad se počini neki prekršaj. Putovnica se izdaje za točno određeni put i po povratku se treba pohraniti u Ministarstvo vanjskih i europskih poslova u roku od 7 dana.³⁵

5.1.3. Službena putovnica

Službena putovnica je javna isprava koja se izdaje državnim dužnosnicima, državnim službenicima i drugim osobama radi efikasnijeg obavljanja državnih poslova i ostvarivanje njihove zaštite u drugim državama. Službena putovnica može se izdati za službeno putovanje u inozemstvo: državnim službenicima i namještenicima u ministarstvu nadležnom za vanjske poslove, djelatnicima diplomatskih misija i konzularnih ureda Republike Hrvatske u inozemstvu, kao i članovima njihove uže obitelji ako s njima zajedno trajno borave u inozemstvu tijekom obavljanja dužnosti, djelatnicima osobnog osiguranja dužnosnika na pisani zahtjev ministra unutarnjih poslova, osobama koje se po odluci nadležnog državnog tijela Republike Hrvatske upućuju na rad u međunarodne organizacije, vojne ili policijske mirovne operacije, a da nisu u svojstvu dužnosnika diplomatskog ranga, policijskim službenicima Ministarstva unutarnjih poslova zaduženima za provođenje zadaća izručenja i transfera osuđenih osoba.

Zahtjev za izdavanje diplomatske ili službene putovnice podnosi nadležno tijelo u kojem osobe obnašaju dužnost. Zahtjev se podnosi na propisanom obrascu. Obrazac sadrži oznaku vrste putne isprave, oznaku države, ime i prezime, spol, datum i mjesto rođenja, OIB i potpis. Uz zahtjev je potrebno predložiti i odgovarajući dokaz o upućivanju osobe na službeno putovanje u inozemstvo. Zahtjev se podnosi najkasnije 7 dana prije predviđenog putovanja, ne računajući vrijeme potrebno za pribavljanje viza.

Pravo na diplomatsku i službenu putovnicu prestaje kada prestanu uvjeti predviđeni zakonom na temelju kojih je nositelj ostvario pravo na putovnicu, osim predsjedniku Republike Hrvatske, predsjedniku Hrvatskog sabora i predsjedniku Vlade Republike Hrvatske. Članovi uže gube pravo na diplomatsku ili službenu putovnicu kada to pravo prestane nositelju. Ukoliko se članovi uže obitelji nositelja zaposle u inozemstvu ili ako prestanu biti članovi zajedničkog

³⁵ Večernji list, www.vecernji.hr/vijesti/hrvatska-se-diplomatska-putovnica-zloupotrebljava-1149010, 04. travnja 2022.

kućanstva, gube pravo na tu putovnicu. Diplomatska i službena putovnica izdaju se s rokom važenja od 5 godina.³⁶

5.1.4. Putni list

Putni list izdaje se građaninu koji boravi u inozemstvu bez putne isprave radi povratka u zemlju. Istim putnim listom mogu se koristiti bračni drug i djeca korisnika putnog lista ako su upisani u putni list u koji su unijete njihove fotografije. Putni list izdaje diplomatska misija ili konzularni ured Republike Hrvatske na čijem području građanin boravi ili se zatekao. Obrazac putnog lista sadrži prostor za upis imena i prezimena, datuma rođenja, spola i rodstva. Putni list koji se izdaje na osnovi međunarodnog ugovora ne treba sadržavati elektronički nosač podataka. Putni list izdaje se s rokom važenja koji je potreban za povratak u Republiku Hrvatsku, ali najduže do 30 dana.

5.2. Ograničenje korištenja putnih isprava

Građanin se ne smije služiti izdanom putnom ispravom ako su se promijenili osobni podaci građanina, ako je putna isprava oštećena ili dotrajala tako da više ne služi svrsi, ako fotografija ili slika više ne odgovara izgledu osobe, te ako putna isprava iz bilo kojeg razloga više ne služi svrsi.³⁷

5.3. Odbijanje zahtjeva za izdavanje putne isprave

Zahtjev za izdavanje putne isprave odbit će se podnositelju za kojega se opravdano sumnja da će: izbjeci nazočnosti u kaznenom postupku ili izvršavanje presude kojom mu je izrečena kazna zatvora u trajanju dužem od tri mjeseca ili mjera sigurnosti obvezatnog psihijatrijskog liječenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi; izbjeci izvršiti dospjelu imovinsko-pravnu obvezu iz bračnog odnosa ili odnosa roditelja i djece, poreznu obvezu ili drugu zakonom utvrđenu imovinsko-pravnu obvezu za koju postoji izvršni naslov; izbjeci vojnu obvezu ili ako za to postoje drugi razlozi predviđeni propisima o vojnoj obvezi, odnosno službi u oružanim snagama.

³⁶ Zakon o putnim ispravama hrvatskih državljana, čl. 9.-10., čl. 15., čl. 22., čl. 26.

³⁷ Zakon o putnim ispravama hrvatskih državljana, čl. 39.

Zahtjev za izdavanje putne isprave može se odbiti ako postoji opravdana sumnja da će podnositelj zahtjeva djelovati protivno propisima o zabrani ili ograničavanju uvoza, izvoza, transporta ili raspačavanja opojnih sredstava ili protivno propisima s područja carine odnosno vanjske trgovine, te ako to zahtijevaju razlozi nacionalne sigurnosti ili zaštite javnog poretka. Rješenje o odbijanju zahtjeva mora se obrazložiti.

5.4. Oduzimanje putne isprave

Putna isprava će se oduzeti kada nadležno tijelo, diplomatska misija ili konzularni ured utvrdi da postoje razlozi za odbijanje zahtjeva za izdavanje putne isprave. Putna isprava će se poništiti građaninu kojemu je prestalo hrvatsko državljanstvo. Rješenje o oduzimanju putne isprave donosi tijelo državne uprave nadležno za izdavanje putnih isprava. Građanin je dužan bez odgode prijaviti nestanak putne isprave ili njezino pronalaženje. Nestanak ili pronalaženje putne isprave prijavljuju se nadležnom tijelu ako je putna isprava nestala ili pronađena u Republici Hrvatskoj, odnosno najbližoj diplomatskoj misiji ili konzularnom uredu Republike Hrvatske u inozemstvu ako je putna isprava nestala ili je nađena u inozemstvu. Nadležno tijelo, diplomatska misija ili konzularni ured će nestalu putnu ispravu rješenjem proglašiti nevažećom. Rješenje kojim je putna isprava proglašena nevažećom objavit će se u „Narodne Novine“ o trošku stranke. Protiv rješenja o odbijanju zahtjeva za izdavanje putne isprave i rješenja o oduzimanju putne isprave koje je donijelo nadležno tijelo, diplomatska misija ili konzularni ured Republike Hrvatske u inozemstvu nije dopuštena žalba, ali se može pokrenuti upravni spor.

6. PREBIVALIŠTE I BORAVIŠTE GRAĐANA

Svatko tko se zakonito nalazi na teritoriju Republike Hrvatske ima pravo slobodno se kretati i birati boravište.³⁸

6.1. Prebivalište

Prebivalište je mjesto i adresa u Republici Hrvatskoj na kojoj se osoba trajno nastanila radi ostvarivanja svojih prava i obveza vezanih za životne interese kao što su obiteljski, profesionalni, ekonomski, socijalni, kulturni i drugi interesi. Smatra se da građanin ima osigurano stalno stanovanje ako ima useljiv stan po osnovi vlasništva, ugovora o najmu, podnajmu ili drugoj valjanoj pravnoj osnovi. Maloljetnicima koji nisu stupili u brak, prebivalište se utvrđuje prema posljednjem zajedničkom prebivalištu njegovih roditelja. Osobi koja nema mjesto i adresu stanovanja niti sredstava kojima bi mogla namiriti obvezu stanovanja nadležno tijelo će iznimno rješenjem utvrditi prebivalište na adresi ustanove socijalne skrbi ili kod drugih pružatelja usluga smještaja.

6.2. Boravište

Boravište je mjesto i adresa u Republici Hrvatskoj gdje osoba privremeno boravi, ali se na toj adresi nije trajno nastanila. Boravište u Republici Hrvatskoj mogu imati i hrvatski državljani koji žive ili borave izvan Republike Hrvatske. Boravište se prijavljuje ako traje dulje od 3 mjeseca ili je uvjetovano ostvarivanjem samo pojedinih prava i obveza vezanih za životne interese (zaposlenje, obrazovanje, liječenje i sl.).

6.3. Mjesto i adresa

Mjesto, u smislu Zakona o prebivalištu, je grad ili općina i naselje koje je u sastavu grada ili općine, sukladno propisima o područnom ustrojstvu jedinica lokalne i područne samouprave. Adresa, u smislu gore navedenog Zakona, je ulica ili trg i kućni broj evidentiran u registru prostornih jedinica što ga vodi nadležno tijelo. Na adresu koja nije evidentirana u

³⁸ Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14), čl. 32. st. 1

registru prostornih jedinica ne može se izvršiti prijava prebivališta, odnosno boravišta. Dakle, to je nepostojeća adresa.³⁹

6.4. Prijava i odjava prebivališta i boravišta

Građani su dužni prijaviti i odjaviti prebivalište, odnosno prijaviti promjenu boravišta, te prijaviti promjenu adrese stanovanja. Prebivalište i boravište obavezno se prijavljuje policijskoj upravi ili postaji Ministarstva unutarnjih poslova, nadležnoj prema mjestu u kojem osoba ima prebivalište ili boravište. Mora se naglasiti da obveza prijave prebivališta, odnosno boravišta nije protivna odredbi čl. 32. Ustava Republike Hrvatske koja propisuje kako se svatko smije slobodno kretati i birati boravište. Ovime se ne krši to pravo građana, već se samo traži da potvrde da su se nastanili u mjestu i na adresi gdje prebivaju odnosno borave.⁴⁰ Osobi koja mijenja prebivalište ili boravište, nadležno tijelo će po službenoj dužnosti evidentirati odjavu prethodnog prebivališta ili boravišta. Osoba koja se iseljava iz Republike Hrvatske radi trajnog nastanjenja u drugoj državi dužna je odjaviti prebivalište. Odjava prebivališta podnosi se prije iseljenja. Ako osoba propusti obaviti odjavu prebivališta prije iseljenja, odjavu mora zatražiti u roku od 15 dana od dana useljenja u drugu državu putem nadležne diplomatske misije ili konzularnog ureda Republike Hrvatske u toj državi. Ako osoba napušta prebivalište u trajanju duljem od godine dana radi privremenog odlaska iz Republike Hrvatske u svrhu obrazovanja, obavljanja poslova koji nisu trajnog karaktera i vezani su za određeno vremensko razdoblje, dugotrajnog liječenja i drugih razloga dužna je to prijaviti nadležnom tijelu na čijem području ima prijavljeno prebivalište, neposredno ili putem nadležne diplomatske misije ili konzularnog ureda Republike Hrvatske u inozemstvu, uz prilaganje dokumentacije o razlozima privremenog odlaska. Ako napuštanje prebivališta radi privremenog odlaska izvan Republike Hrvatske potraje duže od 5 godina osoba je dužna ponovno prijaviti odsutnost iz mjesta prebivališta i prijavu obnovljati nakon svakog daljnjeg proteka razdoblja od tri godine uz prilaganje dokumentacije o razlozima boravljenja izvan Republike Hrvatske.⁴¹

Prijava prebivališta i boravišta podnosi se u roku od 15 dana od dana nastanjenja u mjestu i na adresi prebivališta, odnosno od dana dolaska u mjesto i na adresu boravišta. Boravište se može prijaviti na razdoblje do godine dana. Ako osoba u mjestu i na adresi prijavljenog boravišta namjerava boraviti i nakon isteka roka od godine dana, dužna je u roku

³⁹ Zakon o prebivalištu (NN 144/12, 158/13), čl. 2.

⁴⁰ Staničić, Frane, op.cit. (bilj. 19), str. 90.

⁴¹ Zakon o prebivalištu, čl. 3.

od 15 dana od dana isteka roka produžiti prijavu boravišta, s time da boravište ne može trajati duže od dvije godine. Iznimno, boravište osoba koje se obrazuju ili koje u mjestu boravišta obavljaju poslove koji nisu trajnog karaktera, kao i osoba smještenih u raznim ustanovama, vjerskim zajednicama i drugim pravnim osobama, udomiteljskim obiteljima i kod drugih fizičkih osoba može trajati koliko traje i obrazovanje, zaposlenje ili smještaj u ustanovama o čemu osobe moraju priložiti odgovarajuću dokumentaciju.

Prijava ili odjava prebivališta i boravišta, odnosno prijava privremenog odlaska izvan Republike Hrvatske podnosi se osobno. Prijave za maloljetne osobe i osobe potpuno ili djelomično lišene poslovne sposobnosti podnose roditelji, odnosno skrbnici. Kada roditelji maloljetnog djeteta imaju prijavljeno prebivalište ili boravište na različitim adresama, prebivalište ili boravište maloljetnog djeteta prijavljuje se na adresi jednog od roditelja, uz suglasnost drugog roditelja. Osoba koja prijavljuje ili odjavljuje prebivalište ili boravište ili prijavljuje privremeni odlazak izvan Republike Hrvatske daje nadležnom tijelu podatke na propisanom obrascu. Na obrascu treba navesti osobni identifikacijski broj ili matični broj građana, ime i prezime, rođeno prezime, ime roditelja, datum i mjesto rođenja, a za osobe rođene izvan Republike Hrvatske i državu rođenja, državljanstvo, nacionalnost, zanimanje, školska ili stručna sprema, mjesto i adresa odakle osoba dolazi, mjesto i adresa na koju se prijavljuje, broj članova kućanstva na čiju adresu se prijavljuje te kat, površinu i broj stana na koji se prijavljuje, ime i prezime ili naziv i sjedište stanodavca te osobni identifikacijski broj, datum podnošenja prijave ili odjave i potpis podnositelja prijave ili odjave. Osoba koja odjavljuje prebivalište zbog iseljavanja iz Republike Hrvatske ili zbog privremenog odlaska izvan Republike Hrvatske, mora navesti i mjesto i adresu prebivališta s kojeg se odjavljuje i mjesto u koje se useljava, te mjesto i adresu prebivališta koje napušta kao i zemlju i mjesto izvan Republike Hrvatske u koje privremeno odlazi, na koje vrijeme i razlog odlaska. Osoba koja prijavljuje prebivalište ili boravište na adresi stanodavca dužna je priložiti ovjerenu izjavu stanodavca kojom on daje suglasnost za prijavu, a stanodavac može suglasnost dati i neposredno kod nadležnog tijela koje evidentira prijavu. U slučaju sumnje u danu izjavu, prije evidentiranja prijave, nadležno tijelo ima ovlast izvršiti terensku provjeru na toj adresi, radi utvrđivanja istinitosti izjave. Nadležno tijelo neće evidentirati prijavu prebivališta ili boravišta ako terenskom provjerom utvrdi neistinitost dane izjave, odnosno ako se prijava odnosi na nepostojeću adresu.⁴² Podnositelj zahtjeva za prijavu prebivališta ili boravišta ima pravo na prigovor čelniku policijske uprave nadležnom prema mjestu u kojem je namjeravao prijaviti prebivalište. Čelnik tijela o prigovoru odlučuje rješenjem u roku od osam dana od dana

⁴² Ministarstvo unutarnjih poslova, <https://mup.gov.hr/prebivaliste-boraviste-329/329>, 02. svibnja 2022.

izjavljivanja prigovora. Protiv rješenja o prigovoru nije dopuštena žalba, ali se može pokrenuti upravni spor pred nadležnim upravnim sudom.⁴³

Policijska uprava na čijem području osoba ima prijavljeno prebivalište po službenoj dužnosti će donijeti rješenje o odjavi prebivališta osobe ako se terenskom provjerom utvrdi da osoba stvarno ne živi na prijavljenoj adresi ili o tome bude obaviještena od strane tijela javne vlasti te drugih pravnih i fizičkih osoba. Prije donošenja rješenja o odjavi prebivališta osobe, nadležna policijska uprava mora utvrditi činjenice i okolnosti na temelju kojih se može nedvojbeno zaključiti živi li osoba na adresi prijavljenog prebivališta ili ako o tome bude obaviještena od strane tijela javne vlasti te drugih pravnih i fizičkih osoba. Postupak odjave prebivališta može biti pokrenut po službenoj dužnosti kada nadležna policijska uprava samostalno utvrdi da postoje razlozi za donošenje takvog rješenja, ali i kada o tome dobije predstavke, odnosno obavijesti koje upućuju na potrebu zaštite javnog interesa. Druga tijela javne vlasti koja u provođenju postupaka iz svoje nadležnosti dođu do saznanja da osoba ne živi na prijavljenoj adresi dužna su obavijestiti nadležnu policijsku upravu, odnosno policijsku postaju. Isto tako, obveza prijavljivanja da osoba ne živi na prijavljenoj adresi odnosi se i na pružatelje komunalne službe i druge pružatelje javnih službi kao što su vodoopskrba, elektra, plin i slično. Prije donošenja rješenja o odjavi treba se stranci omogućiti da se izjasni o svim relevantnim činjenicama i okolnostima. Iznimno, nadležna policijska uprava neće donijeti rješenje o odjavi prebivališta osoba koje su imale prijavljeno prebivalište sukladno prije važećim propisima ako su napustile prebivalište radi privremenog odlaska izvan Republike Hrvatske i o tome obavijestile nadležno tijelo u skladu sa zakonskim odredbama, te su o razlozima odlaska priložile odgovarajuću dokumentaciju, te ako su obuhvaćene programom obnove ili stambenog zbrinjavanja, a nekretnina im još nije obnovljena, vraćena ili nisu na drugi način stambeno zbrinute u Republici Hrvatskoj. Protiv rješenja o odjavi nije dopuštena žalba nego se može pokrenuti upravni spor.

Prema novijim propisima, navodi se obveza prijave boravišta vojnih osoba koje stanuju u vojarnama ili drugim vojnim ustanovama, osoba smještenih u objektima posebne namjene ministarstva nadležnog za unutarnje poslove, domovima za starije i nemoćne osobe, učeničkim i studentskim domovima, kao i osoba smještenih u kaznionicama, zatvorima, odgojnim ustanovama, i slično, a navedene osobe mogu prijaviti i prebivalište na adresama ustanova u kojima su smještene.⁴⁴

⁴³ Staničić, Frane, op.cit. (bilj. 19), str. 93.

⁴⁴ Staničić, Frane, op.cit. (bilj. 19), str. 94.

6.5. Zbirka podataka o prebivalištu i boravištu

Zbirku podataka o prebivalištu i boravištu vodi ministarstvo nadležno za unutarnje poslove. Zbirka sadrži podatke o osobama koje imaju prijavljeno prebivalište na području Republike Hrvatske, osobama koje su prijavile boravište na području Republike Hrvatske, osobama koje su odjavile prebivalište zbog trajnog iseljenja iz Republike Hrvatske, osobama koje su nadležnom tijelu prijavile privremeni odlazak izvan Republike Hrvatske koji traje duže od godinu dana, svim prijavljenim prebivalištima i boravištima, utvrđenim prebivalištima i adresama za kontakt beskućnika, osobama kojima je po službenoj dužnosti odjavljeno prebivalište, obavijestima osoba koje su dale stan na korištenje drugim osobama na razdoblje duže od tri mjeseca, te adresama za dostave u sudskim postupcima koje su osobe nadležnom tijelu prijavile sukladno odredbama propisa kojima je uređen parnični postupak. Ministarstvo nadležno za unutarnje poslove dužno je na zahtjev državnih tijela te pravnih osoba i građana koji za to imaju pravni interes dati podatke iz zbirke.⁴⁵ Također, zbirka podataka je važna jer će biti korištena za promjene u registru birača budući da će se sve promjene za osobe koje su navršile 18 godina života elektronički dostavljati nadležnom tijelu koje vodi registar birača.⁴⁶

6.6. Prebivalište i boravište prema Općem poreznom zakonu

Opći porezni zakon sadrži vlastitu definiciju prebivališta, ali je zadržao i u Zakonu o prebivalištu i boravištu građana poznati pojam „uobičajeno boravište“. Prema Općem poreznom zakonu, prebivalište je mjesto gdje porezni obveznik ima stan u vlasništvu ili posjedu neprekidno najmanje 183 dana u jednoj ili u dvije kalendarske godine, pri čemu boravak u stanu nije obavezan. Ako porezni obveznik u Republici Hrvatskoj ima u vlasništvu ili posjedu više stanova, prebivalište mjerodavno za oporezivanje utvrđuje se prema mjestu prebivališta obitelji, a za poreznog obveznika samca prema mjestu u kojem se pretežno zadržava ili prema mjestu iz kojeg pretežno odlazi na rad ili obavljanje djelatnosti. Uobičajenim boravištem smatra se mjesto u kojem se porezni obveznik zadržava pod okolnostima na temelju kojih se može zaključiti da on u tome mjestu ili na tom području ne boravi samo privremeno. Uobičajenim boravištem smatra se stalan ili vremenski povezan boravak u trajanju od najmanje 183 dana u jednoj ili u

⁴⁵ Zakon o prebivalištu, čl. 14.-15.

⁴⁶ Staničić, Frane, op.cit. (bilj. 19.), str. 95.

dvije kalendarske godine. Za određivanje uobičajenog boravišta nisu važni kratkotrajni prekidi boravka koji ne traju dulje od jedne godine.

6.7. Matični broj građana i ukidanje Zakona o matičnom broju građana

Matični broj građana predstavljao je jedan od ključnih identifikacijskih podataka koji se vezivao za svakog građanina. U upotrebi je bio od 1976. godine i dodjeljivao se prema mjestu rođenja. Međutim, nakon stupanja na snagu Zakona o zaštiti osobnih podataka, njegova daljnja uporaba kao identifikatora građana više nije bila moguća, zato je donesen posebni Zakon o osobnom identifikacijskom broju koji je uspostavio osobni identifikacijski broj, te je on zamijenio matični broj građana kao identifikacijsku oznaku. Ministarstvo unutarnjih poslova je i dalje ovlašteno dodjeljivati građanima matični broj koji predstavlja identifikacijsku oznaku hrvatskih državljana koja služi za povezivanje podataka u službenim evidencijama. Matični broj građana se upisuje u službene evidencije, ali se ne može upisivati u isprave građana.⁴⁷

Prijedlog zakona o prestanku važenja Zakona o matičnom broju građana ima samo dva članka. Prvi članak propisuje da danom stupanja na snagu ovoga Zakona, prestaje važiti Zakon o matičnom broju građana, a drugi članak propisuje da ovaj Zakon stupa na snagu osmog dana od dana objave u Narodnim Novinama.⁴⁸ Matični broj građana se više ne smije koristiti kao redovna, osnovna ili stalna identifikacijska oznaka građana, ali postojeći matični brojevi se neće brisati iz evidencija kako bi se mogli koristiti kao kontrolni mehanizam te za povezivanje i razmjenu podataka u onim slučajevima kada se povezivanje podataka neće moći izvršiti korištenjem osobnog identifikacijskog broja.⁴⁹

⁴⁷ Staničić, Frane, op.cit. (bilj. 19.), str. 109., 110.

⁴⁸ Prijedlog zakona o prestanku važenja Zakona o matičnom broju građana, <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=20414>, 03. lipnja 2022.

⁴⁹ Jutarnji list, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/kraj-jedne-ere-nakon-46-godina-ukida-se-jmbg-ali-se-maticni-brojevi-jos-nece-brisati-15185227>, 03. lipnja 2022.

7. OSOBNI IDENTIFIKACIJSKI BROJ

Osobni identifikacijski broj (OIB) je stalna identifikacijska oznaka obveznika osobnog identifikacijskog broja koju korisnici osobnog identifikacijskog broja koriste u službenim evidencijama, u svakodnevnom radu i kod razmjene podataka. OIB je jedinstven, nekazujući, nepromjenjiv i neponovljiv. Osobni identifikacijski broj sastoji se od jedanaest znamenki, i to od deset znamenki koje su određene slučajnim odabirom i ne sadrže informacije koje pokazuju vezu s obveznikom osobnog identifikacijskog broja kojemu je dodijeljen te od jedne znamenke koja je kontrolni broj. Obveznici osobnog identifikacijskog broja, kojima se OIB određuje i dodjeljuje, jesu hrvatski državljani, pravne osobe sa sjedištem na području Republike Hrvatske i strane fizičke i pravne osobe kod kojih je nastao za praćenje na području Republike Hrvatske. Korisnici osobnog identifikacijskog broja, koji OIB koriste za povezivanje podataka u službenim evidencijama, u svakodnevnom radu i kod razmjene podataka, jesu državna tijela, tijela jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravne osobe koje se dijelom financiraju, izravno ili neizravno, iz sredstava proračuna ili kojima su osnivači, odnosno jedan od osnivača Republika Hrvatska, jedinice lokalne i područne samouprave te pravne osobe kojima su dodijeljene pravne ovlasti.

Obveznici broja obvezni su koristiti dodijeljeni im OIB na svim prijavama i svim ostalim podnescima kojima komuniciraju s korisnicima broja, na ispravama koje koriste u obavljanju poslova svoje djelatnosti (računima, potvrđama i sličnim ispravama) te u elektroničkom poslovanju i poslovima platnog prometa.⁵⁰

7.1. Nadležnost i postupak dodjeljivanja osobnog identifikacijskog broja

Ministarstvo financija – Porezna uprava, po službenoj dužnosti određuje i dodjeljuje osobni identifikacijski broj na temelju podataka o kojima nadležna tijela vode službene evidencije, odmah nakon preuzimanja upisanih podataka. Hrvatskim državljanima OIB se određuje i dodjeljuje na temelju podataka nadležnog tijela o upisu u maticu rođenih, a za hrvatske državljane koji nisu upisani u maticu rođenih na temelju podataka o upisu u knjigu državljana. Pravnim osobama sa sjedištem na području Republike Hrvatske osobni identifikacijski broj se određuje i dodjeljuje na temelju podataka nadležnog tijela o upisu novoosnovane pravne osobe u službenu evidenciju. Određen i dodijeljen OIB upisuje se u potvrdu o dodijeljenom osobnom identifikacijskom broju, koja ima značenje javne isprave.

⁵⁰ Zakon o osobnom identifikacijskom broju (NN 60/08) čl. 2.-7.

Potvrdu o dodijeljenom OIB-u Porezna uprava dostavlja obveznicima broja najkasnije u roku od 30 dana od trenutka određivanja i dodjeljivanja OIB-a. Ako su greškom određena dva osobna identifikacijska broja ili više njih, koristi se onaj koji je prvi određen, a ostali se poništavaju. Ako obveznik broja promijeni podatke koji su potrebni za identifikaciju obveznika, korisnik broja koji je tu promjenu izvršio dužan je informaciju o promjeni dostaviti Poreznoj upravi odmah, a najkasnije u roku od 15 dana od promjene.⁵¹

Stranoj fizičkoj osobi OIB se može dodijeliti uz popunjavanje zahtjeva za određivanje i dodjeljivanje OIB-a, te uz uvid u original putovnicu, a kopija se prilaže uz navedeni zahtjev. Iznimno, ako strana fizička osoba ne posjeduje putovnicu, onda uz zahtjev za određivanje i dodjeljivanje OIB-a treba priložiti europsku osobnu iskaznicu, koja je dokaz da je osoba državljanin Europske Unije, te identifikacijski dokument koji dokazuje državljanstvo osobe. Zahtjev za određivanjem i dodjeljivanjem OIB-a stranim osobama može se predati i putem internetske forme „Pišite nam“. Stranoj pravnoj osobi OIB se može dodijeliti također uz popunjavanje zahtjeva za određivanje i dodjeljivanje OIB-a, a treba se priložiti i akt o osnivanju, odnosno rješenje ili izvadak iz nadležnog registra koji mora biti na hrvatskom jeziku ili preveden na hrvatski jezik od strane ovlaštenog sudskog tumača). Ako zahtjev, u ime pravne ili fizičke strane osobe, podnosi opunomoćenik, uz prethodno navedenu dokumentaciju, treba priložiti i punomoć. Punomoć mora biti izdana baš za postupak dodjeljivanja i određivanja osobnog identifikacijskog broja te mora biti sastavljena na hrvatskom jeziku ili prevedena na hrvatski jezik pošto je isti u Republici Hrvatskoj u službenoj uporabi. Punomoć se zadržava u nadležnoj Poreznoj upravi. Ukoliko je punomoć izdana na fizičku ili pravnu osobu, punomoć je potrebno ovjeriti, a ukoliko je izdana na javnog bilježnika, odvjetnika, javnopravnog tijela, banke ili slično, onda nije potrebna ovjera.⁵²

⁵¹ Zakon o osobnom identifikacijskom broju, čl. 8.-12.

⁵² Ministarstvo financija – Porezna uprava,
https://www.poreznauprava.hr/HR_OIB/Stranice/DodjeljivanjeOIBa.aspx, 07. travnja 2022.

8. ZAKLJUČAK

Kada se spominje pojam osobna stanja građana, mnogi ljudi u praksi stvarno ne razumiju značenje tog pojma. Kao što je već ranije navedeno, osobna stanja građana su određena svojstva osobe za koje pravo vezuje određena djelovanja građanskopravnog i upravnoopravnog karaktera. Osobna stanja građana su jako važna zato što svaki građanin ima određena prava i obveze koja proizlaze iz toga. Za početak, svaki građanin ima obvezu prijaviti činjenicu rođenja, činjenicu sklapanja braka te činjenicu smrti u državne matice koje vodi matičar za svako naseljeno mjesto po matičnim područjima. Na temelju izvršenih upisa svaka osoba koja ima pravni interes ima pravo zatražiti izvadak ili potvrdu iz matice rođenih, vjenčanih ili umrlih. Svaki građanin Republike Hrvatske ima osobni identifikacijski broj koji je stalna identifikacijska oznaka obveznika osobnog identifikacijskog broja koju korisnici osobnog identifikacijskog broja koriste u službenim evidencijama, u svakodnevnom radu i kod razmjene podataka. Sastoji se od jedanaest znamenki i on je jedinstven, nekazujući, nepromjenjiv i neponovljiv. Svaki građanin ima pravo i dužnost služiti se svojim osobnim imenom i ima pravo promijeniti svoje osobno ime u skladu sa propisanim uvjetima. Pravo i obveza je svakog punoljetnog građanina da ishodi osobnu iskaznicu, da ju ima uz sebe, te da ju pokaže na zahtjev ovlaštenoj službenoj osobi. Osobna iskaznica je elektronička javna isprava kojom se dokazuje identitet, hrvatsko državljanstvo, spol, datum rođenja i prebivalište u Republici Hrvatskoj. Prebivalište je mjesto i adresa u Republici Hrvatskoj na kojoj se osoba trajno nastanila radi ostvarivanja svojih prava i obveza vezanih za životne interese, kao što su obiteljski, profesionalni, ekonomski, socijalni, kulturni i drugi interesi. Svaki građanin ima pravo na svoje prebivalište i boravište, ali isto tako ima i dužnost prijaviti i odjaviti prebivalište, odnosno boravište policijskoj upravi ili policijskoj postaji nadležnoj prema mjestu u kojem osoba želi prijaviti ili odjaviti prebivalište i boravište. Nadalje, u osobna stanja građana pripadaju i putne isprave. Građanin Republike Hrvatske ima pravo posjedovati svoju putnu ispravu, ali nije obvezan. Putna isprava služi za putovanja u inozemstvo, te građanin koji putuje u inozemstvo ima dužnost nositi putnu ispravu sa sobom. Posebnu vrstu putnih isprava, diplomatsku i službenu putovnicu, posjeduju državni službenici, državni dužnosnici i druge osobe radi efikasnijeg obavljanja državnih poslova i osiguranja njihove zaštite u drugoj državi prilikom obavljanja službenih poslova. Slijedom navedenog, jako je važno shvatiti i razumjeti značenje pojma osobna stanja građana, kako bih svi građani mogli koristiti i primjenjivati pojam osobna stanja građana i sve što iz toga pojma proizlazi, u svakodnevnom životu i radu.

9. LITERATURA

1. E-osobna, <https://www.eid.hr/hr/e-osobna/clanci/aktiviraj-eoi>, 31. ožujka 2022.
2. Hrabar, D; Korać Graovac, A; Obiteljsko pravo i matičarstvo, Narodne Novine, 2019.
3. Hrvatska enciklopedija, www.enciklopedija.hr, 29. ožujka 2022.
4. Jutarnji list, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/kraj-jedne-ere-nakon-46-godina-ukida-se-jmbg-ali-se-maticni-brojevi-jos-nece-brisati-15185227>, 03. lipnja 2022.
5. Lucić, Nataša, Zastupanje u vezi s bitnim, osobnim pravima djeteta, Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu, 2021.
6. Ministarstvo financija – Porezna uprava,
https://www.poreznauprava.hr/HR_OIB/Stranice/DodjeljivanjeOIBa.aspx, 07. travnja 2022.
7. Ministarstvo pravosuđa i uprave, <https://mpu.gov.hr/drzavne-matice-24504/24504>, 29. ožujka 2022.
8. Ministarstvo unutarnjih poslova, <https://mup.gov.hr/osobna-iskaznica-eoi/328>, 01. travnja 2022.
9. Ministarstvo unutarnjih poslova, , <https://mup.gov.hr/prebivaliste-boraviste-329/329>, 02. svibnja 2022.
10. Naputak za provedbu Zakona o državnim maticama i upisu posvojenja u maticu rođenih, NN 26/08
11. Portal e-Građani,
www.gov.hr/hr/izdavanje-putovnice-u-policijskoj-upravi-ili-postaji/1890, 04. travnja 2022.
12. Prijedlog zakona o prestanku važenja Zakona o matičnom broju građana, <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=20414>, 03. lipnja 2022.
13. Središnji portal Europske unije,
https://europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/marriage//index_hr.htm, 29. ožujka 2022.
14. Središnji portal Europske unije, , https://europa.eu/youreurope/citizens/travel/entry-exit/eu-citizen/index_hr.htm, 02. travnja 2022.
15. Staničić, Frane; Policijsko upravno pravo, Narodne Novine, 2015.

16. Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14
17. Večernji list, www.vecernji.hr/vijesti/hrvatska-se-diplomska-putovnica-zloupotrebljava-1149010, 04. travnja 2022.
18. Vlada Republike Hrvatske, <https://vlada.gov.hr/vijesti/plenkovic-hrvatska-u-eurozoni-i-schengenu-do-2024/31670>, 02. travnja 2022.
19. Zakon o državnim maticama, NN 96/93, 76/13, 98/19
20. Zakon o općem upravnom postupku, NN 47/09, 110/21
21. Zakon o osobnom identifikacijskom broju, NN 60/08
22. Zakon o osobnom imenu, NN 118/12, 70/17, 98/19
23. Zakon o osobnoj iskaznici, NN 62/15, 42/20, 144/20
24. Zakon o prebivalištu, NN 144/12, 158/13
25. Zakon o putnim ispravama hrvatskih državljana, NN 77/99, 133/02, 48/05, 74/09, 154/14, 82/15, 42/20
26. Zakon o sustavu državne uprave, NN 66/19

10. POPIS ILUSTRACIJA

Slika 1. Izvadak iz matice vjenčanih

Slika 2. Primjer osobne iskaznice u Republici Hrvatskoj